"ఓ! సీతా, నువ్వా ?"

ఆశ్చర్యంగా తిరిగి చూసింది సీత, 'ఎవరబ్బా ఈ క్రొత్త ప్రదేశంలో నన్నెరిగినవారు ?' అనుకుంటూ.

"నువ్వా రుక్మిణీ! మీరు ఈ వూళ్ళో వుంటున్నారా ఇప్పుడు ?" సంతోషంగా అడిగింది చేయి పట్టుకుంటూ.

"ఆఁ. నువ్వు ?" నుదుట బొట్టూ, చేతులకు గాజులూ లేని సీతను పరీక్షగా చూస్తూ అడిగింది.

"ఒక ఉద్యోగానికి ఇంటర్వ్యూకి వచ్చానులే."

"అయ్యిందా ?"

"ఆఁ. ఇంటర్వ్యూ ఈ ఉదయమే అయిపోయింది. కానీ, వస్తుందనే ఆశ లేదు నాకు." పెదవి విరుస్తూ అన్నది. "రేపు ఉదయం ట్రెయినుకు వెళ్ళిపోతున్నాను."

"మా యింటికి పద. కొంచెంసేపు హాయిగా మాట్లాడుకుందాం."

"ఎందుకులే." మొహమాటంగా అన్నది.

"అరె! ఇన్నాళ్ళకు కలుసుకున్నాం. ఎటూ రేపు వెళ్ళిపోతాన్నానంటున్నావ్. ...ఎక్కడ దిగావ్ ?"

"మా చెల్లెలి యింట్లోనే. దాని భర్తకిక్కడ ఉద్యోగం."

"ఇంకేం, పరాయివాళ్ళైతే ఏమన్నా వాగే భయం వుంది, చెల్లెలే కదా ?"

సీత విషాదంగా నవ్వింది. "మన గీత బాగుండనప్పుడు ఎవరైనా ఒకలాగే ప్రవర్తిస్తారులే. పద. నీ ఆహ్వానాన్ని ఎందుకు కాదనాలి ?"

రుక్మిణి రిక్షాను పిలిచింది.

సీత ఎందుకో బాధపడుతూన్నట్లు గ్రహించి సంభాషణ మార్చింది.

"ఇంటర్వ్యూ బాగా చేశావా ? ఏం ఉద్యోగానికి ?"

"ఏదో ... ప్రశ్నలకు బాగానే చెప్పాననుకో..."

"మరి ?"

"ఏం చెప్పను ? నా ఖర్మ. నేను కాలేజీలో చదివేప్పుడు ఒకడు వెఱ్ఱి వేషాలు వేస్తే బుద్ధి చెప్పానులే. ఈ రోజు ఇంటర్వ్యూ చేసిన అధికారి వాడే, నా ఖర్మ కాలి."

"గుర్తుపట్టాడా కొంపదీసి ?"

"ఆహా, 'ఎలా వున్నారు ? కులాసాయేనా ?' అని కూడా అడిగాడు. నాకు తెలుసు. కక్ష తీర్చుకుంటాడు. ఈ ఉద్యోగం నాకు రాదు." విచారంగా అన్నది.

రుక్మిణికి ఈ ప్రసంగం కూడా మార్చవలసిన అవసరం కన్పించింది, సీత విచారాన్ని గమనించి.

"ఒక్కతివే వచ్చావా ? తోడు ఎవరూ రాలేదా ?"

"నాకు......నాకు ఎవరున్నారు రుక్మిణీ తోడు రావడానికి, నీడనీయటానికినూ ? నా బ్రతుకు నీకు తెలుసు కదా ?"

"మీ అన్నదమ్ములూ వాళ్ళూ..."

"అంతా వున్నారు. అది చిన్నప్పటి మాట. ఇప్పుడు ఎవరి సంసారాలు వాళ్ళవి. నే నెవరిక్కావాలి, నా డబ్బు మినహా ?"

"నిజం ?" రుక్మిణి ఆశ్చర్యం ప్రకటించింది.

విరక్తిగా నవ్వింది సీత.

"ఇల్లు వచ్చేసింది దిగు."

ముచ్చటగా వున్న చిన్నదీ పెద్దదీ కాని ఇల్లు.

ఉన్న కొద్దిపాటి ఆవరణలోనే అందంగా పూలమొక్కలు.

తాళం తీసి, లోనికి ప్రవేశించుతూ, "రా సీతా" అన్నది ఆప్యాయంగా.

"కూర్చో. త్వరగా కాఫీ తెస్తాను."

సీత వారించుతూన్నా వినకుండా రుక్మిణి వంటింట్లోకి పరుగెత్తింది.

చక్కటి ఫర్నిచర్, రూమ్ కూలర్, నేలపై తివాచీ.

'ఈ సామానూ రుక్మిణి ముఖంలో సంతోషమూ, ఛలాకీ — ఆమె జీవితం చక్కగా, హాయిగా వుందని చెబుతున్నాయి' అనుకున్న సీత మనసు ఈర్ష్యగా, నిస్సత్తువగా మూలిగింది.

ఇద్దరూ కాఫీ తీసుకుంటూ తీరికగా కబుర్లలో పడ్డారు.

''రుక్మిణీ ! ఒక్కమాట అడగనా?'' సంకోచంగా అడిగింది సీత.

''ఏమిటి ?''

''నువ్వు వివాహం చేసుకున్నావా ?''

నవ్వింది రుక్మిణి. ''నేను చేసుకో లేదు. అదే జరిగింది.''

''చిత్రంగా మాట్లాడుతున్నావ్ !''

''నిజం సీతా!'' గత స్మృతులతో బాధ చెలరేగగా బరువుగా నిట్టూర్చుతూ అన్నది రుక్మిణి "నిజంగా నా జీవితంలో అటువంటి అమూల్య సంఘటన జరుగుతుందని నేనే కాదు – నన్ను తెలిసిన ఎవరైనా అనుకున్నారా ?''

"మరి ? ఎలా జరిగింది ?" సీత కుతూహలాన్ని అణచుకోలేకుండా వున్నది.

రుక్మిణి గతంలోనికి చూస్తున్నట్లుగా ఎటో చూస్తూ చెప్పసాగింది.

"నా కుంటికాలుతో నాకు పెండ్లే కాదని అందరూ అనుకునేవారు కదూ."

సీతకు కూడా గుర్తు వస్తున్నాయి ఆ నాటి సంగతులు.

*   *   *

నిక్షేపంవంటి రుక్మిణికి పెద్ద జబ్బు చేసి, బ్రతకదనుకున్నారు పదమూడేళ్ళ వయస్సప్పుడు ఎలాగో బ్రతికింది కానీ, ఓ కాలు లాక్కు పోయినట్లై నడక చాలా ఘోరంగా మారిపోయింది.

ఆ కుంటి నడకను చూడలేక తల్లీ తండ్రీ రుక్మిణి కంటే ఘోరంగా రోదించేవారు.

సాటి పిల్లలతో ఆడలేక, వారి హేళనలను భరించలేక బయటికి ముఖమే చూపకండా ఏదో ఓ మూల నక్కి కూర్చునేది రుక్మిణి ఒంటరిగా. క్రమంగా వయస్సు రావడమూ, చూస్తూండగానే మించిపోవడమూ కూడ జరిగిపోయింది.

'పెళ్ళి వయస్సు దాటిపోయింది. ఇక పెండ్లే కాదు,' అనే గుసగుసలూ, పకపకలూ ప్రారంభమైనాయి బంధుమిత్రులలో.

ఇరవై రెండేళ్ళ రుక్మిణికి వివాహం కాకుండా ఆమె చెల్లెళ్ళిద్దరికీ వివాహమైపోయింది.

"ఆ మాయదారి జబ్బు ఏకంగా దాని ప్రాణాన్నే తీసుకుపోయినా బాగుండును. ఆ నాటి ఏడుపుతోటే చెల్లు. ఇలా బ్రతుకంతా ఏడ్పు లేకుండా పోయేది" అని రుక్మిణి తల్లి ఏడుస్తూ చాలాసార్లు విసుక్కునేది.

కన్న తల్లే అ'' వంటి మాటలనడంతో రుక్మిణి మరింత కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడ్చేది.

బయట నలు< రికీ ముఖం చూపకుండా, ఇంటనైనా తక్కినవారందరిలా నవ్వుతూ త్రుళ్ళుతూ గడపకుండా, ఒంటరిపాటును వరించి ఏదో ఓ మూల నిర్లిప్తంగా గడపివేసే రుక్మిణికి కాలక్రమాన కొన్ని జీవిత కఠిన సత్యాలు గ్రహింపు అయ్యే సంఘటనలు జరిగాయి.

"అక్కయ్యా, మా వారు సినిమాకు రమ్మంటున్నారు. నా చీరలన్నీ సబ్బులో పెట్టేశాను ప్రొద్దున్నే, ఇప్పుడెలాగ ? కాస్త ఉతికి ఆరవేసి పెడతావు కదూ?" అని ఒక చెల్లెలు,

"అక్కా, వీడసలు సినిమా చూడనీయడు. ఇంటిదగ్గర వదిలేస్తాను. త్వరగా అన్నం పెట్టేసి నిద్రపుచ్చుతావ్‌గా ?" అని మరో చెల్లెలు అర్థింపు వంటి ఆజ్ఞలను జారీచేసేవారు తరచూ, 'అక్క అంతరాత్మ ఎంత బాధపడుతుందీ' అనే యోచనే లేకుండా.

కూతుళ్ళూ, అల్లుళ్ళూ వచ్చారని సంబరంగా హడావుడిపడుతూ పిండి వంటలు చేసే తల్లికి రుక్మిణి కూడా తన కూతురేనన్న విషయం అసలు గుర్తున్నట్లే వుండేది కాదు.

"అబ్బబ్బ రుక్మిణీ! ఎందుకే ఎప్పుడూ ఏదో ఓ మూల ముగ్గిపోతూంటావ్? కాస్త ఈ పనిలో ఓ చెయ్యి సాయం వేస్తే అరిగిపోతావా?'' అని విసుక్కునేది.

వచ్చిన బంధువులతో ఖాతాఖానీ వేస్తూ-

"ఆరు కప్పుల కాఫీ చెయ్యి"

''నలుగురు భోజనానికి వుంటారు,'' అని వంటమనిషికి ఆజ్ఞాపించినట్లే ఆజ్ఞాపించేది.

"ఈ చీర పాపకు, ఆ చీర లక్ష్మికి, పెద్ద అల్లుడికి వాచీ, చిన్న అల్లుడి గారికి సూటూ...'' అంటూ ఎంచి ఎంచి ఖరీదు చేసి, అపురూపంగా అందించే వస్తువులలో మాత్రం రుక్మిణికి స్థానం వుండేది కాదు.

తండ్రి పరంధామయ్య మాత్రం రుక్మిణిపై జాలితో బాధతో సతమతమై పోయేవాడు.

"అదేమే, రుక్మిణి కేదీ చీర?" అన్నాడు భార్యను ఓ పండగ సందర్భంలో, ''లక్ష్మికి పాపకూ కొన్నావే చీరలు. కోడలికి కూడా కొన్నావ్, మరి రుక్మిణి నెలా మరచిపోయావే." అన్నాడు ఒకసారి సాహసించి.

చికాకుగా చూసింది జానకమ్మ.

"బాగుంది, అత్తింటి కెళ్ళే ఆడపిల్లలకు అచ్చటా ముచ్చటా జరపడం ఆచారం. ఏడాది కో మారు వస్తారు పాపం. ఆ మాత్రం అందుకొని వెళ్ళకపోతే అత్త వారివద్ద చులకన, కోడలికి ఇవ్వక పోతే ఆమె పుట్టింటివారి ముందు తేలిక ఔతాం!...రుక్మిణికి నాకూ ఎందుకూ? ఏళ్ళకాలం ఇక్కడే పడి మేసేవాళ్ళ మేగా?"

శరీరమంతా వెయ్యి సూదులతో గ్రుచ్చినట్లే అనుభవమైంది రుక్మిణికి.

రాను రాను వదిన కూడా రుక్మిణిని దాసిగా చూడ నారంభించింది.

"ఈ పిల్లలు తెల్లవార్లూ నిద్రే వుండనీయరు, కాస్త నీ దగ్గర పడుకోబెట్టుకో రుక్మిణీ."

"ఈరోజు మాబంధువు లొస్తున్నారు. వాళ్ళ ఎదుటికి రాకు. అసహ్యంగా వుంటుంది."

"నేను బజారు వెళ్తున్నాను. కాస్త పిల్లల స్నానాలవీ చూడు."

"ఈ రోజు మీ అన్నయ్య పది దాటాక వస్తారు, నువ్వు భోజనం పెట్టేయి, నన్ను లేపవద్దు, మధ్యలో మెలకువ వస్తే మరలా నిద్రపోలేను.''

ఈ తరహా తలకుమాలిన ఆజ్ఞాపాలనలు చేసి చేసి విసుగెత్తిపోయింది రుక్మిణి.

'తనదీ' అంటూ ఒక ఇల్లూ వాకిలీ లేనివారు తమ వారికే ఎంత బరువుగా అన్పిస్తారో తెలిసివచ్చిం దామెకు

'ఏం చేయాలి? ఈ పరాధార జీవనంనుండి విముక్తి ఎలా సాధించను?'

రేయింబవళ్ళూ ఆలోచించసాగింది.

ఒకనాడు తండ్రి వార్తాపత్రికలోని విశేషం విన్పించాడు.

ఒక గ్రుడ్డి అబ్బాయి ఎమ్మే పరీక్ష ప్రథమశ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడయ్యాడట.

ఇది విశేషం కాదు - అత్యద్భుతంగా తోచింది రుక్మిణికి.

కళ్ళులేని కబోదులే అంత ప్రయోజకత్వంగా బ్రతుకుతూంటే తన కేమొచ్చె? ఒక్కకాలు కాస్త కుంటి. అంతేగా?

నవ్వేవాళ్ళని నవ్వనీ, ఏడవనీ, నాకేం? నేనేం తప్పుచేశానని ఇలా క్రుంగిపోవడం?

ఈ తర్కవితర్కాల అనంతరం ధైర్యం పుంజుకొన్నది మనసు. చదువుకొని తన కాళ్లపై తను నిలబడాలనే పట్టుదల కలిగింది. 'ఇప్పుడేం చదువు వయసు మించిపోయింది.' అనే వంకర మాటలను సరకుజేయలేదు.

ఒకే ఒక్కవ్యక్తి రుక్మిణి నిర్ణయానికి హర్షామోదాలను ప్రకటించాడు.

ఆయన పరంధామయ్య.

"చదువుకోమ్మా. చాలా మంచి నిర్ణయం తీసుకున్నావ్ ఇప్పటికైనా. కలకాలం నేను బ్రతికిఉండను నీ ఆలనా పాలనా చూడటానికి. మిగిలినవాళ్ళు చాకిరీ అయితే చేయించుకుంటారు కానీ నీపై ప్రేమ ఎవరికి?"

తాను పనిజేస్తున్న నైట్ కాలేజీలోనే చేర్పించాడు పరంధామయ్య.

ఎక్కడెక్కడో ఏవేవో ఉద్యోగాలు చేసుకుంటూ, రాత్రి ఇక్కడ చదువుకోటానికి వచ్చేవారే అందులో చాలా మంది. అందువల్ల కాస్త జీవితమూ, బాధ్యతలూ తెలిసినవాళ్లే యించుమించుగా అందరూ. కుఱ్ఱకారుకు మల్లే ఆడపిల్లలను ఏడిపించీ, పీడించీ వినోదించే రకాలు కాకపోవడం, తన తండ్రికూడా అక్కడే ఉద్యోగం చేయడం రుక్మిణి ప్రాణానికి చాలా హాయిగా వున్నది.

రోజులు గడుస్తున్నాయి.

చదువు బాగానే వస్తోంది రుక్మిణికి.

'చదవాలి, పాసవ్వాలి, ఉద్యోగం చేయాలి.' అహరహం ఆమె మనసున అదే దీక్ష.

పీ. యూ. సీ. పరీక్షలు జరుగుతున్నాయి.

తండ్రికి వారం రోజులుగా జ్వరం వస్తూన్నందున రుక్మిణి ఒక్కతే వెళ్ళి వస్తోంది పరీక్షలకు......

* * *

" అంతవరకు నాకూ తెలుసు. ఆ

రాత్వత మేము ఆ వూరినుంచి వెళ్ళి పోయాం," అన్నది సీత.

"ఆ తర్వాతనే నా జీవితం అనుకోని మలుపు తిరిగింది; అదృష్టం వరించింది."

"ఆశ్చర్యంగా వుంది."

"ఆశ్చర్యమే, తలుచుకొంటే నాకే ఆశ్చర్యంగా వుంటుంది. ఒకనాడు పరీక్ష వ్రాయడానికి వెళ్లేసరికి ఏ గొడవా లేదు. పట్టణం ప్రశాంతంగానే వున్నది. అంతలో ఎక్కడో ఏదో విపరీతం జరిగిందట. ఘోరమైన అల్లరి ప్రారంభమైంది ఎక్కడి కక్కడే. బస్సులూ రిక్షాలూ ఆపి తగులబెట్టేస్తున్నారు. రాళ్లు విసురుతున్నారు. ఏవేవో నినాదాలు వినవస్తున్నాయి. ఎవరికివారే ప్రాణాలు అరచేతుల్లో పెట్టుకుని పారిపోతున్నారు!

"కానీ ఈ కుంటిది ఎక్కడకు పారి పోగలదు ? నా అవిటితనాన్నీ, అభాగ్యతనూ నిందించుకుంటూ, దైవం మీద భారంవేసి, ఆ స్కూలు ఆవరణలోనే ఓ చెట్టుక్రింద కూలబడ్డాను. 'ఎలాగో సందులూ, గొందుల్లో పడి పోదాం ఇళ్ళకు. మెయిన్ రోడ్డుమీదా, పెద్ద పెద్ద వీధుల్లోనే ఎక్కువ అల్లర్లు,' అని తమలో తాము చెప్పుకుంటూ హడావుడిగా వెళ్ళిపోతున్నారు అందరూ. వారిలో కొందరికి సైకిళ్ళున్నాయి, అందరికీ చక్కటి కాళ్లున్నాయి గబగబా నడవటానికీ, పరుగులు పెట్టడానికీ.

"అందరూ వెళ్ళిపోతున్నారు. ఒంటరిగా మిగిలిన నాకు దుఃఖం ఉప్పెనగా వచ్చింది. 'నా గతి ఏమిటి ? నాన్నగారు పుట్టెడు జ్వరంతో వడి వున్నారు. రాలేరు నాకోసం. అన్నయ్య తన ఆఫీసునుండి ఇంటికి పారిపోయే దారి వెతుక్కుంటాడు కానీ నేను జ్ఞాపకం వుంటానా ?'

"మీరు...ఎక్కడికి వెళ్ళాలండీ ?"

"ఎవరో అడుగుతున్నారు.

కళ్ళు తుడుచుకుని చూసాను.

అతడు...నేను చదివే స్కూల్లోనే పనిచేస్తున్నాడు.

ముఖ పరిచయం వుంది.

'మీ ఇల్లెక్కడండీ ?'

సైకిల్ దిగి నిలబడి అడుగుతున్నాడు.

'చాలా దూరం' అన్నాను దగ్గుత్తికతో.

'రండి, సైకిల్‌పై తీసుకెళ్తాను' అంటున్నాడు.

నాకు అతి ఆశ్చర్యమన్పించింది.

ఇది కలా, నిజమా ?

అందమైన అమ్మాయిలను హాయిగా పలుకరిస్తారు, తీయగా స్నేహంచేసి వెంట తిప్పుకొంటారు.

కానీ అవిటిదీ, అనాకారిదీ అయిన నాలాంటిదాన్ని కూడ యింత సస్నేహంగా పలుకరించే సహృదయులున్నారా ?

ఇతడు మనిషా, దేవుడా ?

'ఆలోచించితే లాభం లేదండి. ఇలాంటి రోజున చాలా ప్రమాదాలు జరుగుతాయి. ఇటువంటి పరిస్థితులలో ఒక్క రిక్షా కూడా దొరకదు. బస్సులు సరేసరి. ఆడవాళ్ళు ఒక్కళ్ళూ ఇక్కడ కూర్చోవడమూ మంచిదికాదు. ఒంటరిగా వెళ్ళడమూ క్షేమంకాదు, రండి, సైకిల్ వెనుక సీటుపై కూర్చోండి.'

ఒక్క కృతజ్ఞతా వాక్యం పలుకటానికైనా నా గొంతు లేవదేం ?

సదా అనాదరణనూ అపహాస్యాలనే రుచిచూస్తోన్న నేను నేడు యింతటి ఆదరణకు తల మునకలౌతూ తట్టుకో లేకుండా వున్నాను.

ఏవేవో ఆలోచనలతో కొట్టుకు పోతున్నాను.

ఆత్రంగా ఎదురుచూస్తూన్న అమ్మా, నాన్నగారూ ఆయనకు ఎన్నో కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొన్నారు.

నాన్నగారికైతే కనుల నీరు కారి పోయాయి.

'శంకరం! నీ మేలు ఎలా మరువను? నువ్వే లేకుంటే ఈనాడు రుక్మిణి ఏమై పోయేది ?' అంటూ మరీ మరీ కృతజ్ఞతలు చెప్పారు ఆయన చేతులు పట్టుకొని.

'ఈ మాత్రం దానికేనాండీ' అంటూ ఆయన సెలవుతీసుకొని వెళ్ళిపోయారు.

'ఈ రోజు ఎవడో పుణ్యం కట్టుకున్నాడు కనుక సరిపోయింది. మరో రోజు ? ఈ మహాపట్టణంలో గొడవల కేమీ కొదువలేదు. ఈ కుంటిదానికి ఇప్పుడు చదువొకటి తక్కువైంది, నోరు మూసుక్కూర్చోమను ఇంట్లో' అంటూ అన్నయ్య తారాపథాని కెగిరాడు తర్వాత.

అమ్మకూడా అతడికి వంతపాడింది.

కానీ నాన్నగారి అండ నాకు వున్నది. ఆనాటి సంఘటన తర్వాత శంకరంతో నాకూ, నాన్నగారికీ కూడా చనువు పెరిగింది.

క్రమంగా ఒకరి స్వవిషయాలు ఒకరు తెలుసుకునే స్థాయికి పెరిగింది స్నేహం.

అప్పుడప్పుడూ యింటికి కూడా వస్తూండేవాడు.

అందువల్ల మా యింటి విషయాలూ, యింట నా పరిస్థితీ కూడా అతడికి అవగాహనే.

ఒకనాడు మాటలలో నాన్నగారు అతడిని అడిగారు.

'మంచి చదువు వుండీ ఈ నైట్ కాలేజీలో ఇంత తక్కువ జీతపు చిన్న ఉద్యోగం ఎందుకు చేస్తున్నావ్ ?' అని.

అందుకు ఆయన చెప్పిన మాటల సారాంశం — ఒక కాలేజీలో ఆయన ఫిజిక్స్ లెక్చరర్ గా పనిచేసేటప్పుడు ఒక బాల వితంతువు ఆయన స్టూడెంట్ అట— ఇంటర్మీడియేట్ చదివేదట.

'వితంతువైతేనేం ? బుద్ధిమంతురాలు' అనుకున్న ఈయన ఆమెను ఉద్ధరించే సదుద్దేశంతో ఒక ఉత్తరం వ్రాస్తే ఆ అమ్మాయి అపార్థం చేసుకుని అది ప్రిన్సిపాల్‌కు చూపడమూ, ఫలితంగా ఈయన ఉద్యోగం పోవడమూ జరిగిందట.'

"అన్నట్టు ... రుక్మిణీ ! ఆయన పేరేమిటి ?" వింటూన్న సీత ఆందోళనతో కూడిన కుతూహలంతో అడిగింది.

"శంకరరావుగారు ! ఏం ?"

"ఏమీ లేదు. నాకు తెలుసు ఈ విషయం." నీరసంగా పలికింది.

"అలాగా ?"

"ఆఁ. నేను కాలేజీలో చదువుతూండగా అక్కడే జరిగింది ఈ విషయం. ఆయన ఒక గొప్ప దేశ భక్తుని కుమారుడు. తనకు సంఘ సంస్కరణ అంటే యిష్టమనీ, అది చేతలలో చూపటానికి, ఆ బాలవితంతువును వివాహమాడి, ఆ విధంగా తన జన్మ ఒక వ్యర్థజీవితాన్ని సార్థకం చేసిందన్న సంతృప్తిని పొందుతాననీ వ్రాశాడు ఆ ఉత్తరంలో. కానీ, మూఢాచారాలలో పెరిగిన ఆ పిచ్చిది పునర్వివాహం ఘోర విషయంగానూ తానొక మహా నిష్ఠాపరురాలననీ అనుకొని అతడి బ్రతుకును అల్లరిపాలుచేసి వదిలి పెట్టింది."

"ఆఁ ఆఁ. సరిగా అలాగే జరిగిందట. నీకెలా తెలుసు ఈ వివరాలన్నీ ?" ఆశ్చర్యంగా అడిగింది రుక్మిణి.

సీత విన్పించుకోలేదు. తన ధోరణి లోనే చెప్పసాగింది.

"అతడు నిజంగా సంస్కరణాభిలాషీ, సహృదయుడే గనుక, వివాహమే కాదనుకున్న నీపై సానుభూతితో నిన్ను స్వీకరించాడు !"

"ఔను సీతా! 'ఆడపిల్లల వివాహాలు సమస్య అయిన ఈ రోజులలో ఇక ఈ అవిటి పిల్లకు వివాహ మెలా ఔతుంది?' అని నాన్నగారు అనేకసార్లు అందరి ఎదుటా వాపోవడం నే నెరుగుదును. ఆయనతో కూడా అలాగే అన్నారు ఓనాడు, లోపలి గదిలోనుండి నేను వింటూనే వున్నాను.

అసలు సంగతి ఆనాడు ఇంట్లో పెద్ద గొడవ జరిగింది. నాన్నగారికి ఇన్స్యూరెన్స్ డబ్బు ఓ పదివేలు వచ్చింది.

"నేను బిజినెస్ చేస్తాను ఆ డబ్బుతో" అన్నాడు అన్నయ్య.

"వద్దు. బాంకిలో వేసుకుందాం. ఈ ఏడు మీరు రిటైర్ ఔతారు. మన బ్రతుకులేకాక జన్మంతకూ ఈ గుదిబండ ఒకటె వున్నది మన గుండెలపై. మూడు బ్రతుకులూ ఎలా వెళ్తాయి ? డబ్బు వాళ్ళ కిచ్చి వాళ్ళపై ఆధారపడటం ఎందుకు ?" అన్నది అమ్మ.

వదిన తారాజువ్వలా లేచింది.

"అయితే ఆ కుంటిదానికి ఆ డబ్బంతా ధారపోస్తా రన్నమాట ? సరే, ఇక మీకు కొడుకూ, కోడలూ లేరనుకోండి. ఆ కుంటిదే ఉద్ధరిస్తుంది, అదే తల కొరివి కూడా పెడ్తుంది," అని నానా మాటలూ అన్నది.

అమ్మకే నేనంటే విసుగు, 'ఈ గుదిబండ' అనేదిగానీ నా పేరు రుక్మిణి అని గుర్తు వుండేది కాదు.

ఇక మరి వదిన ఎందుకు ఖాతరు చేస్తుంది ?

ఆమె భాషలో నా పేరు ఎప్పుడూ 'కుంటిది !'

సరిగ్గా ఆ సమయంలో శంకరం గారు వచ్చారు, నాన్నగారితో స్కూలు విషయాలు ఏవో మాట్లాడటానికి. అన్నీ ఆయన విన్నారు.

అసలే వృద్ధాప్యం – దానికి తోడు రోజూ యింట ఘర్షణలూ, గొడవలూ.

నాన్నగారు కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకున్నారు, కాఫీ ఇవ్వడానికి వెళ్ళిన నన్ను చూచి.

శంకరంగారు నావైపు ఆర్ద్రంగా చూస్తూంటే నేను తల వాల్చుకున్నాను అపరాధిలా.

లోపలికి పారిపోయాను, ఆయన కూడా అన్నీ విన్నారే – అనే సిగ్గుతో, అవమానంతో.

"మాష్టారూ" నెమ్మదిగా విన్పించింది శంకరంగారి కంఠం.

"రుక్మిణిని ఇతర కులంలో వివాహం చేయటానికి మీకేమైనా అభ్యంతరమా?"

నాన్నగారు విషాదంగా నవ్వారు.

"అంత ఉదారులు ఉన్నారని అనుకోను, ఏ కులంలోనైనా సరే."

"ఉన్నారు."

"ఎవరు ?"

నాన్నగారి కంఠంలో ఆత్రత, "వుంటే ఆతడు భగవంతుడే అనుకుని కాళ్ల కడిగి కన్యాదానం చేస్తాను. కులం ఉద్ధరించిందా ? నా కష్టాలను కడతేర్చగలదా ? ఆ పిల్లకు ఈ చెర విడిపించనిదే నేను శాంతిగా చావలేను. నేను లేకుంటే దానిని అందరూ యిలాగే కాకుల్లా పీక్కు తింటారు."

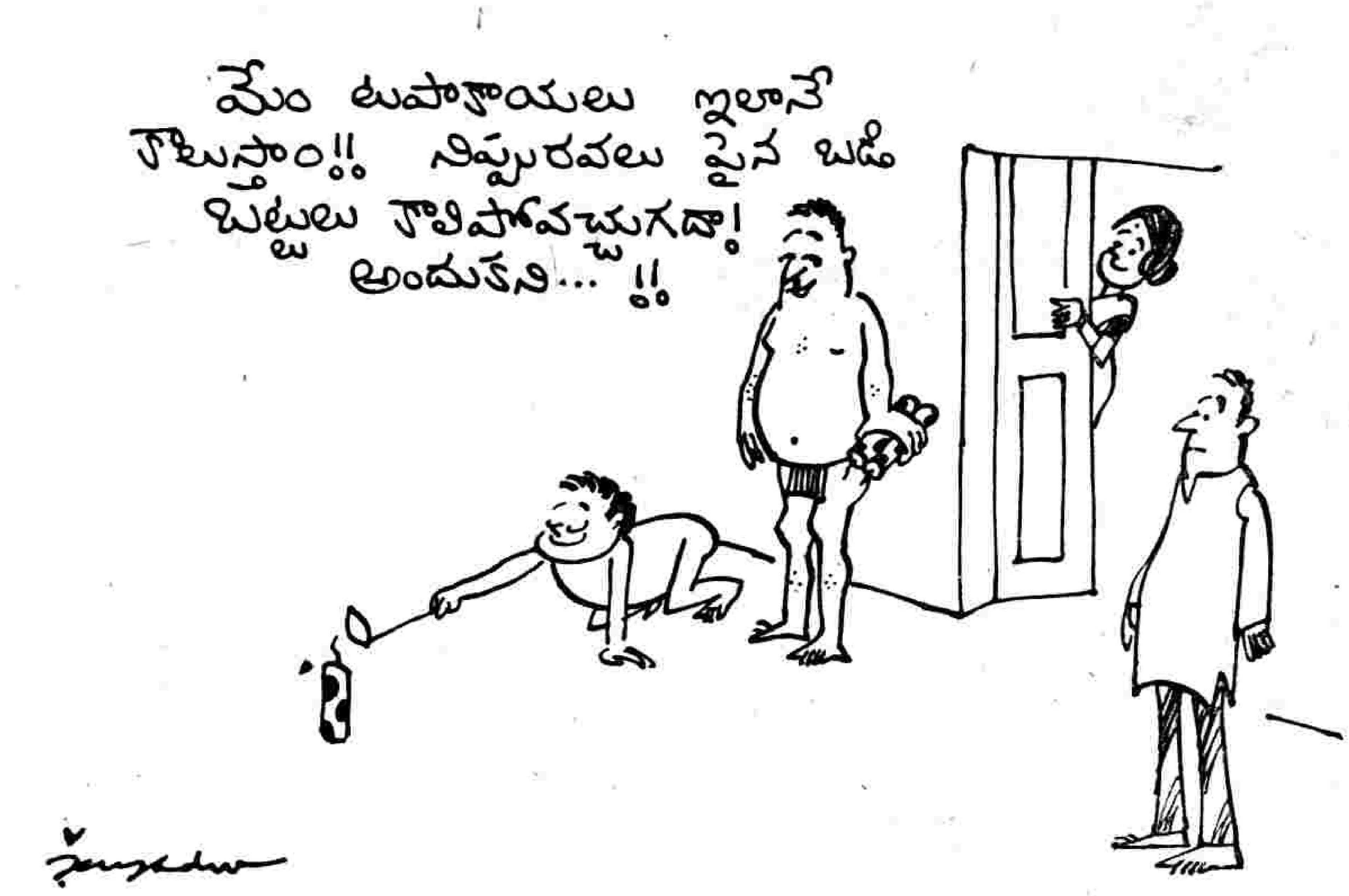

ఆవేశంగా అనేశారు నాన్నగారు.

"అంత పెద్ద పొగడ్త అక్కర్లేదు పరంధామయ్యగారూ. నేనే రుక్మిణిని చేసుకుందామనుకుంటున్నాను !"

"ఆఁ! సంతోషం బాబూ సంతోషం. ఇంతకంటే నా జీవితానికి ఆనందమైన విషయం ఏముంటుంది ? నువ్వు ఎటూ ఒక మనసున యిగిరిపోయిన ఆశలను చిగురింపజేసి, ఆజీవితంలో ఆరిపోయిన దీపాన్ని వెలిగించా లనుకున్నావ్. రుక్మిణి జీవితం కూడా అటువంటిదే. ఆ శిధిలమైన హృదయంలో నిరాశను తరిమివేయి. మా జీవితాలకు శాంతిని ప్రసాదించు."

ఫలితంగా మా వివాహం జరిగింది.

మా అదృష్టంకొలదీ, ఆ తర్వాత మా కొక లాటరీలో డబ్బు కలిసి వచ్చింది. దానితో ఒక పెద్ద బట్టల దుకాణం ప్రారంభించారు. ఇప్పటికీ ఆయన మనసులో ఆ దయా, మార్దవాలు అలాగే వున్నాయి స్త్రీలపట్ల. దుకాణంలో సేల్సు గర్ల్సుగా, గుమాస్తాలుగా అందమైన హుషారైన అమ్మాయిలను వెదకి వెదకి నియమిస్తారు వ్యాపారస్థులంతా – తద్వారా వర్తకం బాగా అభివృద్ధి చెందుతుందని. కానీ, ఈయన మాత్రం ఇతరత్రా ఉద్యోగాలు చేయలేని నిరసస్థులకూ, వికలాంగులకూ, వితంతువులకూ వెదకి వెదకి మరీ యిస్తారు ఉద్యోగాలు."

అంతా వింటూన్న సీత దీర్ఘంగా నిట్టూర్చింది.

"నువ్వు అదృష్టవంతురాలవు రుక్మిణీ. జీవితంలో అవకాశాలు ఎల్లప్పుడూ రావు. రాక రాక వచ్చిన అమూల్యావకాశాన్ని నీవు అవివేకంగా అనుమానించి త్రోసిపుచ్చలేదు. మూఢ నమ్మకాలతో నిన్ను నీవు బంధించుకోకుండా అవకాశాన్ని హాయిగా అందుకున్నావు. అందుకే యింత సుఖంగా, సంతోషంగా వున్నావ్."

"నిజం సీతా, 'కులాంతర వివాహం నిషిద్ధం' అంటూ మూర్ఖంగా అమ్మా, అన్నయ్యా బంధువర్గం అంతా సణిగినా, ఎవ్వరినీ లెక్కచెయ్యకుండా మా వివాహం జరిపించారు నాన్నగారు. లేకుంటే నా గతి ఏమయ్యేది ? అందరి ఇండ్లలో దాసీదానిలా బ్రతకవలసిందేగా ?"

"ఔను, శంకరంగారిని మొదట

తృణీకరించిన ఆ వితంతువు అలాగే బ్రతుకుతోంది అందరికీ భారంగా, విదిలింపులూ, ఛీత్కారాలు సహిం చుతూ. ఆనాడు శంకరంగారు అందీయ బోయిన అవకాశాన్ని అందుకోకుండా మూర్ఖంగా ప్రవర్తించినందుకు నేడు ఆమె చింతించని క్షణంలేదు. జీవచ్ఛ వంలా బ్రతుకుతోంది."

"నీకు తెలుసా ఆవిడ ?" రుక్మిణి కుతూహలంగా అడిగింది.

"ఆఁ, పోనీయ్‌లే, ఇక ఆ గొడ వెందుకు? మరి నేను వెళ్తాను," అంటూ లేచింది.

"అరె ! తొందరేం ? భోజనంచేసి సాయంత్రం వెళ్దువుగాని."

నీరసంగా నవ్వింది సీత, "అంత స్వేచ్ఛ లేదు రుక్మిణీ నాకు, మా చెల్లెలికి కోపం వస్తుంది. 'నీకోసం వండిన వంట ఏ గోతిలో పోయను ? నువ్వే మయ్యావో నని హడలి ఛస్తున్నాను' అంటూ నివ్వాళులు పడ్తుంది. ఇప్పటికే ఆలస్యమైపోయింది."

సీతను వీధి గేటువరకూ సాగనంప వచ్చింది రుక్మిణి.

"రిక్షా !"

దారిన వెళ్లే ఖాళీ రిక్షాను పిలిచి బేరమాడుతోంది సీత.

అతడు రెండు రూపాయిలు అడుగు తున్నాడు.

ఆమె రూపాయిన్నర అంటోంది.

"అన్నట్టు ... అదుగో మా కారు వచ్చేసింది సీతా, దా, ఆయనే దిగబెట్టి వస్తారు" అంటోన్న రుక్మిణి మాటలకు సీత అదిరిపడి చూసింది.

వీధి మలుపు తిరిగి వస్తోంది కారు, అప్పుడే.

రుక్మిణివేపు చూడనైనా లేదు సీత.

"సరే, రెండూ యిస్తాను పద త్వరగా."

ఎవరో తరుముకు వస్తున్నట్లే రిక్షా ఎక్కేసింది.

"అయ్యో, మా వారిని పరిచయం చేస్తాను. కొంచెం ఆగు సీతా."

రుక్మిణి మాటలు విన్పించనట్లే సాగిపోయింది రిక్షా.

"ఏమిటి సంగతి ? వీధి గేటులోనే నిలబడ్డావ్, నాకోసమే ఈ నిరీక్షణ ?" అంటూ కారు దిగాడు శంకరం.

కనుమరుగై పోతూన్న రిక్షాను చూపుతూ అన్నది రుక్మిణి, "మా వూరు అమ్మాయే సీత అనీ!...ఏదో ఇంటర్వ్యూకి వచ్చిందట, బజారులో కన్పిస్తే తీసు కొచ్చాను, మిమ్మల్ని చూస్తూనే పారి పోతోంది ఏమిటో ?"

శంకరం వదనం గంభీరంగా మారి పోయింది.

"పాపం, చిన్నతనంలోనే భర్త పోయాడు. ఇప్పుడు తనవాళ్ళెవరూ సరిగా చూడటం లేదట."

"అది చాలా సహజ విషయమే, అంత సానుభూతి అవసరం లేదు రుక్మిణీ! సంకెళ్ళు త్రెంచుకొనే సాహసం లేని మూర్ఖుల గతి అలాగే వుంటుంది."

రుక్మిణి ఆశ్చర్యంగా చూసింది.

"మీరింత నిర్దయగా మాట్లాడడం నే నెప్పుడూ వినలేదు !"

"నిర్దయ ఎప్పుడూ నా మనసున లేదు రుక్మిణీ. బాధ, అంతే. ఈ దేశపు ఆడవాళ్ళలో అధిక శాతానికి తమకేం కావాలో తెలియకపోగా, తమను బంధించి వుంచిన సంకెళ్ళను త్రెంచు కోవాలనే ప్రయత్నమూ, సాహసమే లేదు. పైగా ఆ సంకెళ్ళకు పవిత్రత అనీ, మరొకటనీ పెద్ద పెద్ద పేర్లు పెట్టుకు సంతోషించుతూ, ఎవరో తమను ప్రేమగా చూడలేదనీ, అదనీ, యిదనీ యిదౌతారు. ఎవరిని ప్రేమించే వారు వారికి వుండాలి. అందరూ అందరినీ ప్రేమించరు; అయినవాళ్లే ఆదుకోరు !"

"నాకు మీ మాటల అంతరార్థ మేమీ బోధపడటం లేదు. ఈ రోజు చాలా క్రొత్తగా మాట్లాడుతున్నారు."

"అంతరార్థం ఏమీలేదు. ఒకనాడు అందిన అవకాశాన్ని వినియోగించుకుని, ఆదుకొన వచ్చిన వారిని అవమానించి వుండకపోతే ఈనాడు నీ స్థానంలో నీ స్నేహితురాలు వుండేది ! అందుకే అలా పారిపోయింది.''